

Olifantenpaadjes: plaatjes voor paadjes

Kristof Van Werde

Opleiding toeristisch gids Limburg – SyntraPXL – Mei 2022 - VAK: **Volkscultuur**

Wat zijn het ?

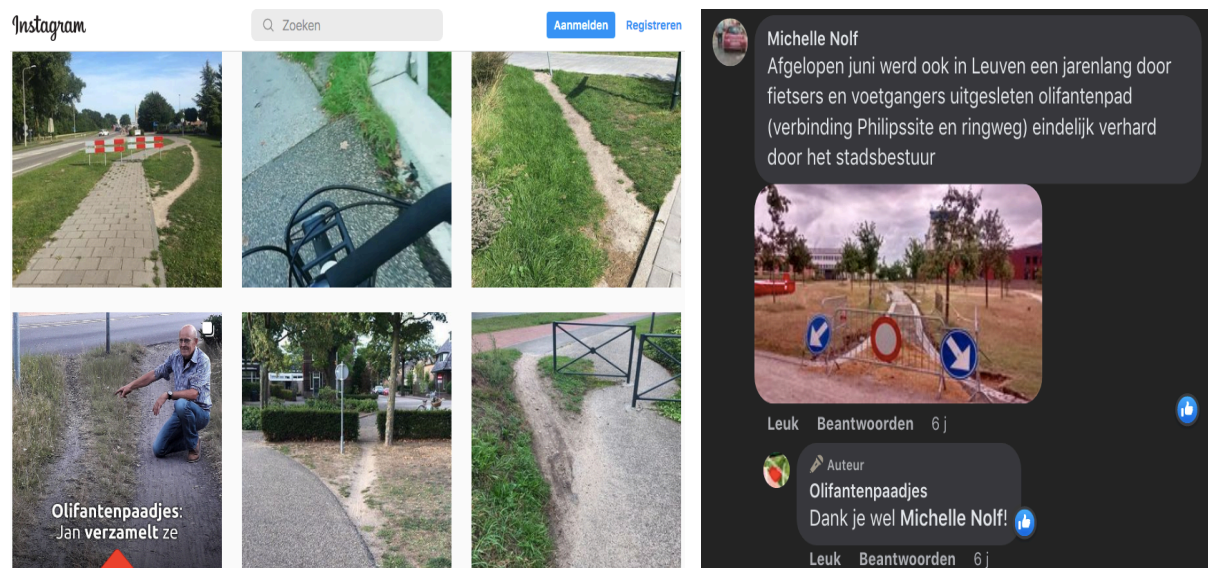
Olifantenpaadjes zijn paadjes die een alternatieve weg bieden voor de officiële, ontworpen en bestraatte route. Deze onverharde wegjes slijten langzaam in in het landschap doordat ze als alternatieve route veelvuldig gebruikt worden door voetgangers, fietsers (en soms ook automobilisten). De olifantenpaadjes bieden een snellere, kortere route: waarom omlopen over de stoep als je ook rechtdoor kunt gaan ? Nu ja, rechtdoor...

<https://www.business-power.nl/voorkom-olifantenpaadje-als-gaat-innoveren>, d.d. 28/05/2022

Plaatjes voor paadjes ? Een olifantenpaadjesplaatjesgemeenschap !

Tegelijk groeide er in het afgelopen decennium een charmante belangstelling van mensen voor die olifantenpaadjes. Mensen die de paadjes zichtbaar willen maken. Belangstellenden die de nieuwbakken wegjes wilden opsporen, vorm zien krijgen en vooral ook: de *paadjes plaatjes* wilden geven. Een olifantenpaadjesplaatjesgemeenschap.

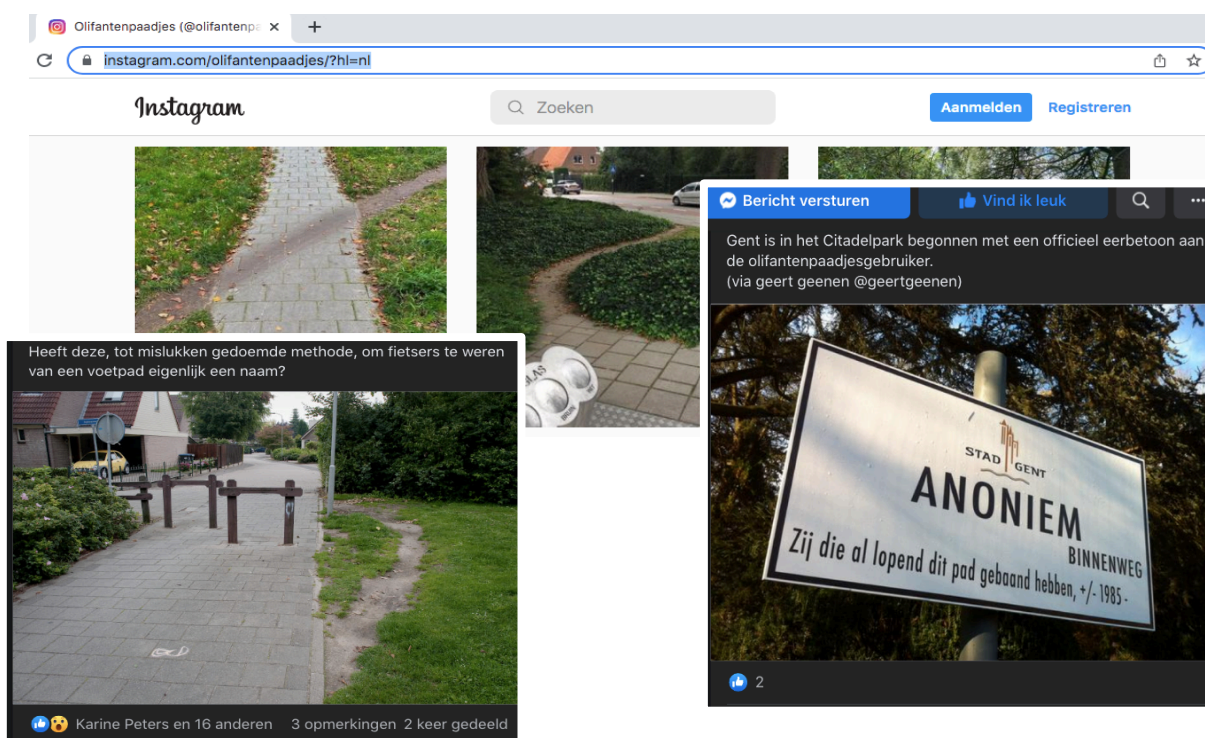
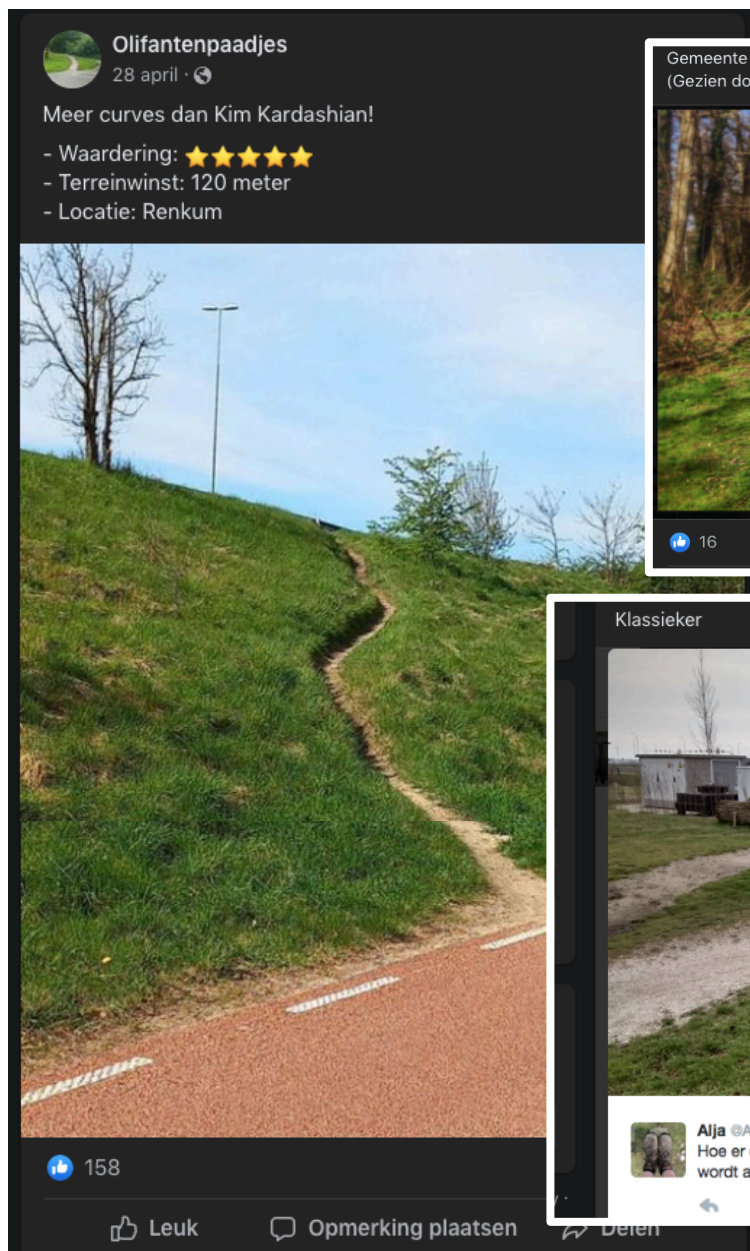
Dat gebeurde dan in boekvorm, maar vooral ook online: op websites, op instagram, op facebook. Deze (nieuwe) media boden vele paadjesjagers daartoe een ontmoetingsplaats.

<https://www.instagram.com/olifantenpaadjes/?hl=nl>, d.d. 28/05/2022

<https://www.facebook.com/Olifantenpaadjes1/>, d.d. 28/05/2022

<https://www.facebook.com/Olifantenpaadjes-199828053380650/>, d.d. 28/05/2022

Wie is traditiedrager Karine Peters ?

Karine Peters (nu Lector vakdidactiek PO bij PXL Education en Leraar bij Campus MAX STEM) was een tiental jaren geleden studente Grafisch Ontwerp aan MAD-faculty (Hasselt). Ze moest voor één van haar lessen een catalogus ontwerpen en ging op zoek naar een leuk onderwerp waar mensen maar weinig over weten. Uiteindelijk kwam ze uit bij 'olifantenpaadjes'. Ze bracht sindsdien (Hasseltse) olifantenpaadjes in kaart. Ze ging ze één voor één met een wielmeter opmeten.

Karine verdiepte zich in kaarten, keek zich al rijdend de ogen uit en lanceerde via sociale media een oproep naar locaties van olifantenpaadjes in Hasselt. Ze vond er al meer dan 27. Een hele klus, maar met een gewoon meetlint zou het helemaal onbegonnen werk zijn geweest. Samen zijn de door Karine opgelijste paadjes goed voor een totale lengte van zo'n 1,2 kilometer. Wie ze allemaal gebruikt, snijdt er zo'n 3 kilometer mee af. Al is de terreinwinst soms wel te verwaarlozen: zo is er een olifantenpad waar je bijvoorbeeld maar 2,3 meter winst mee boekt.

Karine bundelde de Hasseltse paadjes op in boekvorm. Tegelijk bleef ze ook online actief.

Quote

"Ik ben vooral geïnteresseerd in de terreinwinst die de gebruikers maken en zo ontdek ik aan het eind van de rit wat de meeste luie deelgemeente van Hasselt is (lacht)"

<https://www.hbvl.be/cnt/aid1562839>, d.d. 28/05/2022

[https://www.pxl.be/Pub/Home/In-De-Kijker/Karine-Peters-\(MAD-faculty\)-brengt-olifantenpaadjes-in-kaart.html?filter=208](https://www.pxl.be/Pub/Home/In-De-Kijker/Karine-Peters-(MAD-faculty)-brengt-olifantenpaadjes-in-kaart.html?filter=208), d.d. 28/05/2022

Inhoudelijke vragen vooraf !

Karine, het is me duidelijk dat je een catalogus moest ontwerpen voor je toenmalige opleiding. Maar van alle mogelijke te inventariseren objecten koos jij voor olifantenpaadjes. Hoe kwam je daarbij ?

Was je er voordien al mee bezig? En indien zo, hoe ben je daar initieel bij terecht gekomen ?

Ik ben altijd geboeid geweest door de lay-out van eender welke stad en een voorliefde voor stadsplannen of kaarten. Door de opleiding Grafisch Ontwerp bij PXL-Mad werd ik vooral getriggerd om op een andere manier te leren kijken naar vormen, lijnen, e.d.

In 2011 was er een fotograaf (Jan-Dirk van der Burg) bij 'De wereld draait door' (<https://www.bnnvara.nl/dewerelddraaitdoor/videos/239637>) die een fotoboek had gemaakt over olifantenpaadjes. Toen was mijn interesse al gewekt. En bij het krijgen van de opdracht over een catalogus ontwerpen, zocht ik een onderwerp dat ik kon linken met een kaart, of stadsplan. Dus ben ik op zoek gegaan naar nieuwe paden, die niet te vinden zijn op een stadsplannetje maar die ikzelf op de kaart heb gezet.

Hoe deed je je bevraging (bij derden) naar olifantenpaadjes concreet ?

Welk online medium gebruikte je ? Hoe geraakt je aan je info ?

Ik deed een oproep via FB. Ik vroeg ook aan mijn vrienden om dit te verspreiden. Ook Twitter gebruikte ik. Even later werd ik nog eens gebeld door Radio 2 Limburg. Ook zij verspreidden het bericht via dit medium. Ik vroeg hen de locatie, straat, en deelgemeente door te geven, en ging zo op zoek om die paadjes te fotograferen en te meten. Ook in Duizendpoot verscheen mijn oproep.

Met Het Belang van Limburg had ik ook een afspraak aan het CCH en daar werd dan nog eens gefilmd. Al had dat een andere insteek.

Door het onbekende onderwerp was de interesse van veel mensen gewekt, voor velen een nieuw woord. En daardoor werd de vraag nog sneller verspreid. Het vlotte goed. Er waren veel reacties. Het olifantenpaadje aan het CCH werd zéér veel vermeld.

Voor we het samen over fenomeen van **paadjesplaatjes delen** hebben, heb ik nog enkele inhoudelijke vragen.

Ik val meteen met de deur in huis. Ik las bij de voorbereiding van dit interview dat olifantenpaadjes bijna altijd uit een (lange) rechte strook bestaan. Tegelijk blijkt dat het uiteinde (of het begin) van een olifantenpaadje erg krom kan zijn? Er wordt (hevig) gediscussieerd over dat laatste gegeven. De meest logische verklaring die hiervoor wordt gegeven is dat weggebruikers het liefst zo prettig mogelijk lopen, fietsen of autorijden. Dit betekent dat ze zoveel mogelijk kunnen doorlopen. Haakse hoeken onderbreken juist onze beweging, we moeten dan even inhouden (als we lopen), afremmen (als we fietsen) of afremmen en steken (als we autorijden). En dan is er toch die bocht aan begin of einde.

Wat is volgens jou de reden hiervoor?

Veel olifantenpaadjes ontstaan niet alleen te voet maar ook met een fiets. Dan is het onmogelijk om een rechte hoek te maken. De licht afgebogen vorm aan het einde wordt veroorzaakt door de natuurlijke beweging van de mens. Ze willen zo kort mogelijk terug op het gewone pad geraken zonder een hoek te moeten maken. Het is de natuurlijke 'loop' of 'gang' van de mens die deze vorm bepaalt, en die zit ingebakken in zijn drang naar esthetiek.

Je ging bij je onderzoek op zoek naar olifantenpaadjes in Hasselt. Stevoort bleek lang een onontgonnen deelgemeente, waarvoor weinig respons kwam.

Waar lag dat aan volgens jou?

Aan de afwezigheid van olifantenpaadjes?

Of toch ook aan de mensen uit Stevoort?

Een collega uit Stevoort zei toen dat ze er nog geen was tegengekomen nadat ik erachter gevraagd had. Zelf ben ik ook gaan rondrijden in de buurt en heb ik niets gevonden. Er zijn echt veel meer olifantenpaadjes maar wanneer ze op privé-gebied liggen, dan heb ik ze niet gemeten. Mijn onderzoek ging vooral naar de plaatsen die voor iedereen bestemd waren.

Karine, jij hoopt, zo weet ik uit goede bron, dat de olifantenpaadjes in hun huidige vorm bewaard kunnen blijven. In sommige gemeenten zie je immers vaak dat olifantenpaadjes na verloop van tijd weer ingepalmd worden door stoeptegels of beton. Jij zou dat jammer vinden. Waarom vind je dat? Waarom blijven olifantenpaadjes best authentiek?

Een olifantenpaadje ontstaat door een bepaalde gril van de mens om de kortste weg te nemen. Dat is nu eenmaal eigen aan de mens. En dat mag zich verderzetten in zijn/haar omgeving. Zo kan je zien dat er mensen zijn die hun eigen weg zoeken, of maken. Een olifantenpaadje zie ik als een karaktereigenschap waar niet aan geraakt mag worden, net zoals je ook niet het karakter van een mens probeert te veranderen.

Olifantenpaadjes kunnen tot een meer functioneel en beter design van een omgeving leiden, zegt de literatuur. Ken je plekken of gebouwen of ontwerpen waarbij olifantenpaadjes voor een net meer functioneel of beter ontwerp van de omgeving gezorgd hebben? Denk vb. aan een olifantenpaadje dat tot een latere verharding volgens dat pad geleid heeft.

In Kapermolenpark zijn er heel wat olifantenpaadjes verdwenen. Dit park heeft een hele nieuwe structuur gekregen, en nieuwe paden. Het zou me niet verwonderen dat ruimtelijke ordening bij het ontwerpen, daar rekening mee heeft gehouden, maar dat weet ik niet zeker.

In het CCH hebben ze een lang olifantenpaadje verwijderd. Alles werd er omgespit, en nieuw gras werd ingezaaid. Het leek me nochtans opportuun om hier een paadje aan te leggen. Want als je nu gaat kijken, ligt er opnieuw een olifantenpaadje. En dat vind ik nu juist goed (en grappig).

Wat was voor jou de meest frappante ontdekking die je deed bij je zoeken/onderzoek naar olifantenpaadjes ?

Ik was verrast van enkele olifantenpaadjes die zo kort waren, dat ik zelfs niet begreep waarom ze daar eentje gemaakt hebben: slechts 2 meter terreinwinst.

Het fenomenologische interview !

Karine, voor de huidige opleiding toeristisch gids mogen een traditie onderzoeken (in al zijn facetten: traditie, traditiedrager, context,...). Zo'n traditie komt van onder het oppervlakke, van het volk uit, het wordt vaak collectief beleefd, en heeft een producerend karakter. Tegelijk gaan tradities van generatie op generatie over. De volgende vragen peilen naar dit alles.

1) Traditiedragers

Je maakte een catalogus **voor je toenmalige opleiding**. Daarin bestudeerde, beschreef en fotografeerde je heel wat Hasseltse olifantenpaadjes. Je deed daartoe ook een oproep via sociale media. Om zicht te krijgen op de olifantenpaadjes in de buurt.

Kreeg je veel respons ? Wie reageerde er op je oproep ?

Welke bijzonderheden trof je bij de respondenten ? Wat maakte die mensen bijzonder ?

In principe ga ik er vanuit dat dit geen traditiedragers zijn, maar eerder mensen die spontaan reageren op je oproep: klopt dat ?

Het respons op mijn oproep was groot maar niet enorm groot. Vooral via mail werden me verschillende locaties doorgegeven.

Veel vrienden reageerden maar ook kreeg ik mails van onbekenden die mij op de radio gehoord hadden, of die het zoekertje in de krant lazen.

Wat me vooral trof was het feit dat ze zo verrast waren van het woord 'olifantenpaadjes' en dat ze dat zo boeiend vonden omdat het eigenlijk iets is wat iedereen kent. Ik beschouw hen als 'gezond nieuwsgierig' en zich openstellend voor nieuwe dingen.

Neen, het zijn geen traditiedragers. *Enthousiaste mensen leren een woord, herkennen de vorm, en willen dat vervolgens graag delen.*

Daarnaast tref je online heel wat mensen die met olifantenpaadjes fotograferen (instagram/facebook) en foto's posten. Ik denk aan de facebookgroepen *olifantenpaadjes* en *olifantenpaadjes1*.

Ken je daar ook persoonlijk mensen van ?

Kan je wat vertellen van die mensen ?

Werkte je ook met deze mensen samen ?

In mijn vooronderzoek ben ik inderdaad deze mensen gaan volgen. Ik kende er niemand van. Ik was vooral geboeid door de lijnen, de vormen, de krommingen, en de absurditeit van vele paadjes op andere plaatsen.

Deze mensen waren net als mij, met eenzelfde insteek, aan dit onderwerp bezig. Ook zij zochten naar het waarom van sommige vormen in de paadjes.

Mijn onderzoek beperkte zich tot groot Hasselt en mijn eindresultaat was niet gewoon een fotoboek, maar een grafische catalogus. Daarom heb ik niet met hen samengewerkt.

Waarom deel jij graag plaatjes van paadjes ?

Wat zit er achter voor je ?

Ik deel nog steeds paadjes, als ik ze boeiend genoeg vind. Ze zijn het onzichtbare deel van een 'kaart'. En dat wil ik toch zichtbaar maken.

Het is een vorm van ongewenst gedrag. Ze wijzen op tegendraadsheid, ongehoorzaamheid of gemakzucht. En als ik een nieuw paadje ontdek, ben ik blij dat er weer iemand is die lef heeft en zijn eigen weg gemaakt heeft. Dat geeft me hoop.

Maak je zelf (nog steeds) deel uit van die trend ? Of bleef het toch bij het functioneel gebruik voor je catalogus ? Op welke manier participeer je nog steeds ?

Ik ben geen trendsetter, maar mijn doel was om 10 jaar later de olifantenpaadjes opnieuw in kaart te brengen. In eerste instantie wou ik kijken waar ze verdwenen waren, en waar er nieuwe lagen. Maar mijn tijdsinvulling is veranderd, en daardoor heb ik het toch even los gelaten.

Ik probeer wel nog af en toe eentje te posten in mijn verhaal op Instagram. Er is een fietsbrug gebouwd en daar verscheen langzaamaan een olifantenpaadje. Laat men er nu ook een echt paadje van maken, want dit zal zeker heel wat meters afsnijden. Ik gebruik ze graag.

Ik wil ook het **collectieve aspect van het delen** van paadjesplaatjes even bevragen. Zie ik het juist wanneer er online eerder sprake is van een **aggregatie** van mensen ? Daarmee bedoel ik een groep mensen die enkel online het plaatjes delen deelt, zonder mekaar echt te kennen ? Maar deze mensen **voelen zich tegelijk toch verbonden**. Of is er ook ander en meer divers contact ? En zo ja, hoe ?

Ik vermoed dat er inderdaad een groep mensen is die die plaatjes gewoon delen uit gemeenschappelijke interesse. Ik denk niet dat zij elkaar kennen. Ik vermoed dat deze mensen eerder creatief zijn, (amateur-)fotografen die oog hebben voor lijnen, of landschapsarchitecten. Dat zijn vooral de mensen die ik volgde.

Ik kan dit eigenlijk niet zo goed inschatten wat het ander publiek betreft... Maar die **verbondenheid voel je tegelijk** wanneer in zo'n facebookgroep of op instagram. Misschien voelen ze een gedeelde **vorm van tegendraadsheid**.

2) Traditie of trend ?

In principe is het plaatjes schieten en delen van plaatjes van paadjes (nog) geen traditie. Mag ik eerder van een trend spreken ? Of heb je toch weet van moeders of vaders die hun prenten online delen ? Of clubs ?

Het is inderdaad nog geen traditie. Tegelijk vind je online heel wat facebook-groepen en instagramgroepen waar mensen foto's delen. Van clubs heb ik geen weet.

Sinds de jaren 70 worden olifantenpaadjes al (op)gezocht, onderzocht en gefotografeerd. Eén van je voorgangers is Jan-Dirk van der Burg. Hij benaderde de paadjes vooral vanuit academisch oogpunt (als bioloog).

Toch werden het olifantenpaadjes delen deel van een volkscultuur (vb. online). Wat maakte deze paadjes voor 'gewone' mensen zo aantrekkelijk, denk je ? Wat kunnen ze er mee uitdrukken ?

De kunst in de alledaagse banaliteit ? De menselijke natuur is krachtiger dan het ontwerp ?

Waar ik me persoonlijk het meest bij aansluit is de vergelijking met de **menselijke ongehoorzaamheid** die voor een **nieuwe esthetiek zorgt in het landschap**. Deze esthetiek is zo **alledaags en eigen** aan de mens, **dat we ze gaan waarderen**. Je moet er wel oog voor hebben om er de schoonheid en het karakter van in te zien. Je kan het beschouwen als onverwachte wendingen in het landschap, serendipiteit, een lijn die ontstaat uit een reflex van 'gemakzucht, haast, of koppigheid'. Sommige mensen hebben daar zintuigen voor...

Het delen van plaatjes van paadjes is ook een internationaal gegeven (*Duits: Trampelpfad ; Engels: desire path of desire line ; Frans: chemin de l'âne*).

Waarom denk je dat de trend zo universeel is ?

Het is een absurd gegeven dat je slechts met weinig tijdswinst, een korter pad wil bewandelen. Het komt zoveel voor, dat we er geen aandacht voor hebben. Pas wanneer dit pad een naam heeft, of wanneer je dat verpersoonlijkt, dan krijgt het aandacht. Ook de banaliteit of absurditeit ervan kan een rol spelen in het delen van deze paadjes.

3) Ingebed in een context / tijd ?

Waarom denk je dat anderen (zoals in de facebookgroepen/instagram) graag plaatjes van paadjes delen ?

Wat zit er volgens jou achter voor hen ?

Is het volgen van olifantenpaadjes een burgerlijke ongehoorzaamheid ? Het niet-volgen van de weg ? Is dat wat mensen met hun paadjesplaatjes ook willen propageren ?

Wanneer mensen deze paadjes delen, dan kan het ook een oproep zijn naar ruimtelijke ordening om bijvoorbeeld een pad te creëren wat praktischer is dan de reeds voorziene en aangelegde paden.

Maar er zijn er ook die er de schoonheid van zien, maar ook de burgerlijke ongehoorzaamheid, zeker als er een weg gedeeltelijk wordt afgesloten. **Mensen willen graag dat gevoel van ongehoorzaamheid delen. Misschien is het ook wel eigen aan deze tijd ?** Dan zie je hoe ieder toch op zoek gaat naar de kortste weg. En soms is dat ook zeer ludiek.

Of is het net samenhangend en een gevoel van gemeenschappelijkheid (voor een fenomeen in de marge, letterlijk) dat mensen aanzet tot het delen van foto's ?

Dit gevoel heb ik zelf niet dadelijk met het delen van deze foto's, of het bekijken ervan. Maar het kan zeker bestaan.

Of willen mensen de schoonheid van mens zijn en de banale kortste weg zichtbaar maken ?

Mensen die foto's delen, proberen deze eerst zo goed mogelijk weer te geven. De banale kortste weg is zo onopvallend dat je vergeet dat het toch essentieel is. Als je ze ziet, kan je de grap erachter wel waarderen. Sommige mensen willen ook die banaliteit in stand houden en dat mbv. foto's.

Wanneer de routes vaker worden gebruikt en uitslijten, versterkt dit het gebruik van het pad. Eén van de theoriën is dat het fysiek zichtbare pad communiceert met 'anderen': dit is een veilige te gebruiken route gebruiken, waardoor mensen eerder geneigd zijn dit pad ook te gebruiken. Men zegt wel eens in psychologische termen; het uitgesleten pad is een gedragsresidu. Het uitgesleten pad is een fysieke cue van gedrag en communiceert aan anderen hoe deze ruimte kunnen gebruiken. Daarmee functioneert het pad als sociaal bewijs. Onderschrijf jij die visie ?

Jawel. De mensen zijn ook een beetje kuddedieren, vooral als het druk is. Ondanks dat de mens zijn eigen weg zoekt, zal deze volgens zijn instinct toch een veelgebruikte en kortere route volgen. Wanneer het pad al geëffend is, volgt hij deze ook op.

Wat zie jij als motoren (motivatie) voor het delen van deze plaatjes ?

a) voor jezelf ? b) voor de meeste anderen ?

Voor mezelf zie ik het als een voortzetting van mijn onderzoek. Zo kunnen er reacties komen op de foto waarbij mensen verwijzen naar nieuwe paadjes. En het houdt mijn geest scherp om ernaar te blijven zoeken en de schoonheid ervan te ervaren.

Voor de anderen kan de motivatie vooral gericht zijn naar nieuwe mogelijkheden voor de mensen van ruimtelijke ordening, om nieuwe paadjes aan te leggen die afgestemd zijn op het instinct van de mens.

Maar ik denk ook dat verschillende mensen er de schoonheid van zijn, of de banaliteit en dit delen met een knipoog naar zijn medemens.

Dankjewel !

